

Temu sporedu dodenemo še to, da pri ložih berilnih vajah shajamo uže, ako zmagamo z učenci težave, ki jim prizadeva jezik in stvar, a pri težjih vajah moramo držati se 5. točke, to je: učitelj naj pové glavno misel, otroci naj jo pa potem dokažejo iz berila. Nekateri pa ravnajo tako, da iščejo glavne misli po katehetskem potu, t. j. z vprašanji pripeljejo učence tje, da najdejo glavno misel.

Ako se učitelj pripravlja za šolsko poučevanje, veljá to prav posebno o jezиковem pouku. Pred berilno uro naj dobro preudari, kaj je vse v berilu, do dobrega naj ga umé in naj se zanj zanimiva. Ako učitelj rabi kak navod k berilu, naj ga nikar ne poklada poleg sebe in po njem razjasnuje berila, marveč vse naj sam preudarja in preskuša, tam skrajšuje, tam zdaljšuje, kakor se mu prav kaže.

Duh zbudí duha, in iskra vname ogenj; tako tudi živa beseda učiteljeva zbudí učence, da se zanimivajo za berilo. Dober je navod ali kako vzgledno obravnavanje berila, kakor se nam tù in tam ponuja, a pomisliti je treba, da so ljudje različni; tega ta stvar, unega zopet druga bolj zanimiva, in povsod mora učitelj varovati svojo posameznost (Individualität) v pravi meri; sicer zgubi poučevanje vso živahnost in gibljivost; vse se ne ravna po jednem kopitu; rabimo tedaj navode le v to, kar so, da namreč misel zbudajo in nas zopet vabijo, da tudi svoje poskusimo in dodamo.

Novice

pa

Dr. Janez Bleiweis.

XL 1853. „Kar so bile vodila Novic skoz deset let, bojo ostale tudi v enajstem. Njih namen je sploh slovenskega naroda poduk in korist, in povzdiga in omika slovenskega jezika po potrebah sedanjega časa; zatorej njih obsežek ni ozko omejen, in bravci njih se najdejo ravno tako v pohlevni bajtici umnega kmeta in rokodelca, kakor v poslopih vsih družih stanov, katerim je mar za povzdigo domačega blagostanja in za napredek domačega slovstva.“

Tako je vabil dr. J. Bleiweis naročnike na enajsti tečaj, in v njem spisal sam na pr.: „Kako zamore kmetovavec v sili s polovico semenskega krompirja izhajati. Tri-kolesne kolica (šajterge). Škodljivost plesnovine. Spet nekaj novega zastran krompirjeve bolezni. Kužna driska in griža pri goveji živini. Murbino drevje po natičih (mladikah) množiti. Skušnje z rusovskimi pečmi. Kako naj se češplje ali slive sušé. Kaj je asfalt. Velika vrednost olja za gospodarstvo. Od tergatve in od naprave vina. Bratovšnja sv. Florjana. Občni zbor kmetijske družbe. Toplice v Krapini. Rodovitnost zemlje povzdigniti po drenaži. Kako se o toči škode obvarovati. Kako je nek mož copernico preganjal. Pregled novih živinozdravniških skušinj za vsacega gospodarja imenitnih. — Nova naprava cesarskih vradnij v našem cesarstvu. Napad na Njih veličanstvo presvitlega cesarja. Stara obleka Gorencov itd.“ —

Koledarčik Slovenski za l. 1853 je 8. knjižica, ktero je na svitlo dal Dr. Janez Bleiweis. V lepoznanškem delu je res dobro opisal Valvasorja, čegar podoba je knjižici pridejana. Njegov je podučni sestavek: Zgodovina papirja je zgodovina omike človeške, in menda tudi povest francoskega zdravnika iz harema: Obujenje od smerti.

Knjiga 9., ktero je tedaj spisal Dr. Janez Bleiweis, je: Nauk, kako pomagati živini o porodih, in kako po porodu ravnati s staro in mlado živino in ozdravljati poporodne bolezni. V. del „Živinozdravništva“.

V Ljubljani 1853. 8°. str. 86. Natisnil J. Blaznik. — „Če so nam ktere bukve v slovenskem jeziku potrebne, so gotovo te, ki — z 28 podobami vred — učé umno pomoč ob porodih živine, da bojo pregnale — gospodarjem v prid — tisto strašno nevednost, po kateri je dosihmal toliko živine konec vzelo, in kazale pravo pot, se škode obvarovati,“ pravi pisatelj naznanovaje jih v Novicah (str. 88).

Kakor nekdanj Gajico namesto Bohoričice, tako so tudi oblike om-ega nam. am-iga skoro natihoma pripravile v rabo Novice, v katerih je vrednik povedal svojo misel o besedi „Ljubljana i Laibach“ itd., ter jih povzdignil tolikanj, da jim je veljaven gospod iz Sekovske škofije čestital: „Ako bi mi dano bilo kričati, da bi me vsi Slovenci čuli, bi kričal in jim živo priporočal: naj marljivo zlate Novice berejo. Rečem „zlate“ Novice, ker toliko dobrega, lepega in izverstnega na vse strani nam donášajo. Zato se čudim, kako le more biti, da ljudje, ki naš jezik razumejo, druge drage časnike z neizmerno dolgimi sestavki radi beró, na Novice pa, ki nam važniši reči vsake baže, pa tako lepo na kratko, česar se ničče ne naveliča, davajo, še vse premalo porajtajo! (str. 135)“ — „Ne radi smo dali naslednje verstice tega sestavka natisniti, pa ker so od veljavnega gospoda, jih nismo hotli izbrisati“, pravi nato vredništvo, katero v povabilu na naročbo za prihodnje leto (l. 98) obeta: „Poglavno vodilo Novic v vsem bo ostalo tudi vprihodnje, kakor je bilo dosihmal. Vedno mladim in čverstim ostati, jim bo s pripomočjo njih podpornikov neprenehoma iskreno prizadevanje“.

XII. 1854. Naprej kmetovavci! kliče vrednik o novem letu v 1. listu, češ: „Kmetijstvo je vednost enaka vsaki drugi vednosti. Nobena vednost pa ni več na tisti stopnji, na kateri je bila pred sto in sto leti. Saj je znan star pregovor, da veliko glav več vé, in da skušnje so stopnjice, po katerih napreduje vsaka stvar... Od nekdanj je prostemu kmetu le sila bila, ki ga je tirala in gnala, da je zboljšal to ali uno pri kmetijstvu svojem... Sila kola lomi. Sila bo zlomila v nekterih letih tudi plug naš in ga spremenila z boljším, bo prekucnila malopridne gnojnišča, razderla hleve berlogom podobne itd... Gledé na vse te potrebe bojo Novice kakor poslednje leta se ozirale po kmetijstvu celega sveta in donášale našim kmetovavcom v prevdank, poduk in v posnemo, kar je dobrega, da na vedno višjo stopnjo pripravimo domače kmetijstvo, ki dobiva svoje podpore sedaj tudi po kmetijskih učilnicah, osnovanih po modri vladi, po bukvalah, pisanih od umnih rojakov, po kmetijskih družbah, ki si prizadevajo po različnih potih za povzdigo kmetijstva“.

Pisal pa je v dvanajstem tečaju Dr. J. Bleiweis na pr.: „Velika gnojna moč košene moke. Naznanilo zastran živinske soli. Živinoreja na Holandskem, in kaj bi se tudi smeli naši živinorejci učiti od nje. Kako gospodariti, da se dohodki kmetijstva povikšajo tudi z majhnim premoženjem. Kert kmetovavca naj bolji prijatelj. Obertnijska razstava v Monakovem na Parskem. Dobrovoljen opominu starišem zavolj človeških kóz ali osepinc. Kmetijski pomenki v občnem zboru štajarske kmetijske družbe v Gradcu. Gnojenje z rastlinami. Asekuracija ognja v Gradcu lansko leto. Tudi človeško življenje se da zavarovati. Ne le jemati smemo zemlji, tudi dajati ji moramo. Od zložbe zemljiš. Od sedanje draginje, in če bo kdaj prešla. Od gnojenja s slamo. Poduk o živinoreji. Nova vojska širokih in ozkih ogonov ali krajev. Zakaj tekne sadnemu drevju pušati. Saj bi bilo vendar prav, če bi skušali več živinske klaje pridelovati. Število živine naj se vjema z velikostjo kmetije. Ali imamo res malo dobrih domačih krav za molžo. — Življenje Turkov, njih navade in šege. Donava. V zadevah deržavnega zajéma itd.“ —

Slovensko Berilo za tretji gimnazijalni razred je knjiga 10., katero je vredil Dr. Janez Bleiweis, natisnil J. Blaznik v Ljubljani 1854. 8°. str. 176 in v njej je spisal posebej: Guttapercha. Nje najdba in koristnost. Močélke. — Koledarčik

Slovenski za l. 1854 pa je 11. knjižica, katero je takrat na svitlo dal Bleiweis. V koledarskem delu, pravi sam, smo prazno vremensko prerokovanje namestovali vsaki mesec z dnevnikom važnijših prigodb in s posebnim ozirom na dežele slovenskega naroda, začemši s starimi časi; v lepoznanškem pa se nahajajo modre njegove „Iskrice življenja“ (Posvečene mojemu prijatlu) na pr.: »Ko dan se zori, svetlo prihaja po hribih in dolinah, in vendar ne vidimo še solnca. Kako je to? — Bog svetlobo vstvaril je pred solncem. Tako, prijatel, marsikrat serce naše že obhaja predčutje veselja, ki nam ga prinese še le prihodnost mila. — Solnce še ni zázšlo, ako se je skrilo za oblake. Tudi sreča naša še ni vselej zginila, ako se mislimo nesrečne. — Solza tužnega serca je dostikrat kapljica, skoz katero človek še le zagleda mavrico prihodnjega veselja. — Dobre volje biti je veselje tičice na polji, — brez skerbi biti je dostikrat le veselje tiča v kletki. — Bog nam ne pošilja tóg in nadlóg vselej le za to, da bi nas ponižal, ampak dostikrat zato, da nas povzdigne. — Luna mila, enaka se mi zdiš pravemu prijatlu: vidimo te še le, ko je solnce sreče naše za goro šlo. — »Grešiti je človeško« se izgovarja vsak, ki je grešil. Greší pa bližnji tvoj, koj je oginj v strehi! — Od Boga izvira edinost, od vraga prepír. Zakaj nek to? — Bog je en sam, vragov pa veliko. — Kdor išče stanovitnega veselja v hrupu sveta, zgrešil je že pravo pot do njega. — Zmirom bo prav, da jemljemo to za resnico, kar se nam oponaša le v šali. — Dostikrat časi več terjajo, kakor želijo ljudstva. — Kakor megla in oblaki izvirajo le iz zemlje, tako tudi nesreča naša izhaja večidel le iz nas samih. — Kakor se zvezde še le prikažejo, kadar noč nastopi, tak se v nesreči še le razodeva človeka prava vrednost. — Ne tisti, ki domovino ljubi v sreči, je pravi prijatel njen, ampak tisti, ki ji zvest ostane v nadlogah. — Vsak človek ima v sebi še enega veliko boljšega človeka. Tega boljšega človeka iz sebe izvleči, je modrost življenja. Dostikrat nam le resne volje manjka, da svojega gosta ne spravimo na dan. — Praviš mi, da bi človek veliko zadovoljniji živel na svetu, ako bi tolikokrat njegovega serca ne mučile dvombe. Ne čudi se temu, prijatel! Saj nam anatómi pravijo, da serce naše je razdvojeno: v desno in levo. — Prijatel! podajaj se večkrat v naročje mile, čudapolne narave. V nji neprenehoma šumlja studenec modrosti prave, iz katerega ranjeno serce zajema tolažbo, pokoj, srečo. — Ne ljubi sam sebe, pa bodi sam sebi prijatel! — Pred trugo svojo stopi, kakor pred posteljo svojo. Le slečeš se! — Za vse imaj roko na sercu! Za enega le serce na roki!«

S Koledarčikom l. 1854, v katerem se razun slike Miklošičeve kaže tudi podoba V. Vodnika, dosegel je dr. J. Bleiweis, da je presvetli knezoškof Anton Alojzij obljubil založiti tolikanj zaželeni slovenski besednjak Vodnikov. „Modri gospod, živo spoznavši, da v omiko in povzdigo vsacega jezika je dober in potrebam časa dostojen besednjak prava potreba, želijo resno, da pride to delo kmalo na dan, in da bi se ne odlašalo iz strahú, da ni popolnoma, ker noben besednjak ne more doveršen biti. Domo-rodci! piše ves vesel dr. Bleiweis (str. 4), kaj ne, da je to kaj vesela novica za novo leto! Slava presvitlemu knezu!“ — V ta namen so Novice odpirale svoje predale pi-sateljem, češ: „ker se pravdajo učeni možaki kakor se možakom spodobi, brez osebnosti in strasti le znanstveno. Vsakemu takemu spisu, naj je pro ali contra, so Novice vselej odperte, ker njih geslo je od nekda v vsih vrednih stvaréh bilo in bo: nepristranost! — Saj! da resnica se spozná, — Je čuti treba dva zvoná (306). — ... da bi po ti pravdi dosegla slovenščina tudi gotov vspeh .. z veliko izgledi .. Naj bi se taki in enaki slov-stveni pretresi nikomur ne dozdevali prazne rečí, ker častitljiva čista, neponemčena slo-venščina ni jezik, kateri, kakor nekteri protivniki abotno mislijo, se dá le spotoma naučiti (350). — Čeravno so učeni jezikoznanski pomenki (o glagolih doveršivnih in nedoveršivnih) mnogim bravcem dolgočasni (kakor se nam je od nekterih strani vediti dalo), so vendar

od druge strani za napredek našega jezika tako važni in potrebni, da moramo hvaležni biti domoljubom, ki so to reč sprožili in temeljito pretresli. Da pa se poprave jezika našega razodenejo občinstvu, ni druge poti, kakor po listih časnikov. Naj tedaj tisti naših častitih prejemnikov Novic, ki so le braveci, ne pa sami tudi pisatelji, prijazno pomislijo, da se v tacih potrebnih pomenkih tudi za-nje trudimo, da jim bomo mogli zmiraj bolj po starem domačem jeziku in prijetno v duhu našega naroda pisati. Saj je tudi dolgočasno, preden gospodar izredí ovco, da mu daje volno, in preden iz volne se stka sukno; kratkočasno in prijetno je potem lepo sukno imeti, ki nam jo je dala ovčica (406)^a. — Pohvalivši dr. Klunov „Archiv“ (55) v 2. in 3. zvezku, povedal je svojo vrednik o mesečnih imenih na pr.: „V Koledarčiku za l. 1852 smo že dokazali zmešnjavo o mescu prosincu gledé na slovensko in horvaško deželo, in nasvetovali smo: naj bi po izgledu Rusov vsi Slovani kakor tudi Nemci, Lahi, Francozi in Angleži rabili latinske imena, ker na preprosto ljudstvo o ti zadevi ni veliko gledati, zakaj ono tudi navadnih slovenskih mesečnih imen ne vé, in čas le zaznanuje po praznicah in svetnicah. Al — mi Slovani smo le v besedah silo goreči vzajemničarji, v djanju ni duha ne sluha od tolikrat imenovane vzajemnosti (218). — Da ne moremo slovniških pravn brez konca in kraja jemati v Novice, nam bojo poterdili častiti pisatelji sami, ako pomislijo, da taki učeni pomenki, če tudi važni za slovensko pisavo, niso večini bravecov vgodni. Slovenskih pisateljev reč je zdaj: potegniti s tem, kar bojo za pravo spoznali (402). — V tacih okolj-šinah (naravnih, nezogibnih) ne smemo preterdovratni biti in se nekoliko ravnati po času, kteremu zapovedovati ne moremo, kakošen naj bode (395). — Obsežek Novic je dostojno znan: one obdelujejo domačo zemljo, domače slovstvo, domačo omiko, in naznanjajo vse, česar nam je o postavah vediti potreba, in verh tega še vse to, česar omikan človek od zgodb domačih in od novic po širocem svetu zvediti želi.. Ker se je „Novičar“ svojim bravecem s tem prikupil, da vse hitro in ob kratkem naznanja, kar je dostikrat težavno izmotati iz dolzih spisov, bo ravnal tako tudi v prihodnje“, obeta vrednik v povabilu na naročbo za l. 1855.

Názorni nauk v ljudskej šoli.

(Piše **Ivan Tomšić**.)

(Dalje in konec.)

I. Človeško telo po vnanjej podobi.

C. Česa je človeškemu telesu treba, da se vzdržuje in vtrjuje?
Hrane, obleke, spanja in telesne vaje.

Kadar si lačen, rad bi jedel; kadar si žejen, rad bi pil. Vse to, kar jémo in pijemo, imenujemo z jedno besedo: hrana ali živež. Ako bi vi ves teden ne dobili nobene hrane, morali bi umreti. Vi torej potrebujete, da morate živeti, hrane ali živeža. A to ne samo vi, nego vsi ljudjé, karkoli jih je na svetu, potrebujejo hrane v svoje življenje. Vsak človek potrebuje hrane. Recite: 1) Potrebujemo hrane. (Otroci izrekó.)

Jémo in pijémo navadno po večkrat na dan. Ako bi pa treba bilo, živeli bi tudi brez jedí in pijače jeden dan. Imamo pa nekaj, brez česar ne bi mogli niti jedno uro, kamo li jeden dan živeti. Kdo mi vé povedati, kaj je to, brez česar bi ne mogli niti jedne ure živeti? To je — zrak. Recite: 2) Potrebujemo zraka.